

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ

ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR OFFENSES RELATED TO CORRUPTION IN THE ARMED FORCES OF UKRAINE: PROSPECTS FOR IMPROVEMENT

Сербин Р.А., д.ю.н., професор, заслужений юрист України,
проректор

Національна академія внутрішніх справ

Метою статті є аналіз окремих засад адміністративної відповідальності за правопорушення пов'язані з корупцією у Збройних силах України. У статті наголошується, що на сьогодні проблема корупції поширилася в усіх сферах життєдіяльності нашого суспільства. У зв'язку із чим відповідне суспільно-негативне дане явище потребує окремої уваги зі створення ефективної та дієвої системи запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, а з врахуванням сучасних реалій сьогодення, особливо здійснення запобіжної діяльності адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних силах України. Відповідно, нагальною потребою є створення ефективної та дієвої системи запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних силах України у сучасних реаліях сьогодення з врахуванням того, що Міністерство оборони України, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливо в період військових дій, що зумовило вибір теми дослідження, що являється над актуальною у наш час. У статті також відзначається, що ефективними впливом на вчинення адміністративних правопорушень пов'язані з корупцією у Збройних силах України є морально-ідеологічний напрям та належне матеріально-технічне та фінансове забезпечення. З'ясовано, що суб'єктами вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією є: 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, військовослужбовець, запобігання корупції, Збройні Сили України, удосконалення.

The purpose of the article is to analyze certain principles of administrative responsibility for offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine. The article emphasizes that today the problem of corruption has spread in all spheres of life in our society. In connection with this, the corresponding socially negative phenomenon requires special attention to create an effective and efficient system for the prevention of administrative offenses related to corruption, and taking into account the modern realities of today, especially the implementation of preventive activities for administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine. Accordingly, there is an urgent need to create an effective and efficient system for the prevention of administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine in the modern realities of today, taking into account that the Ministry of Defense of Ukraine, which ensures the formation and implementation of state policy on national security issues in the military sphere, the spheres of defense and military construction in peacetime and especially in the period of hostilities, which led to the choice of the research topic, which is extremely relevant in our time. The article also notes that the effective influence on the commission of administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine is the moral and ideological direction and proper material, technical and financial support. It was found that the subjects of administrative offenses related to corruption are: 1) persons authorized to perform the functions of the state or local self-government; 2) persons who, for the purposes of this Law, are equated with persons authorized to perform the functions of the state or local self-government; 3) persons who permanently or temporarily hold positions related to the performance of organizational-administrative or administrative-economic duties, or are specially authorized to perform such duties in legal entities of private law, regardless of the organizational and legal form, as well as other persons who are not employees and who perform work or provide services in accordance with the contract with the enterprise, institution, organization.

Key words: administrative responsibility, administrative offense, military serviceman, prevention of corruption, Armed Forces of Ukraine, improvement.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблема корупції в Україні стоїть надзвичайно гостро. Рівень довіри громадян до владних інституцій є дуже низьким, що обумовлено поширеністю корупційних проявів у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Задля запобігання корупції чинним законодавством України встановлено ряд заборон та обмежень для осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. Діяння, що порушує вказані заборони та обмеження є правопорушенням, пов'язаним із корупцією. За вчинення таких діянь особу може бути притягнуто, зокрема, до адміністративної відповідальності. Притягнення осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією є одним з ефективних способів запобігання та протидії корупції [1].

Відповідно, нагальною потребою є створення ефективної та дієвої системи запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних силах України у сучасних реаліях сьогодення з врахуванням

того, що Міністерство оборони України, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливо в період військових дій, що зумовило вибір теми дослідження, що являється над актуальною у наш час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковою основою даної статті стали в різних галузях праці вчених, зокрема: А. Боголепова, Н. В. Васильєва, О. І. Васильєва, О. С. Грудовенко, О. Ю. Дрозд, О. Ковтун, М. І. Мельник, Е. С. Молдован, Є. В. Невмержицький, Д. О. Ноздрін, С. О. Павленко, В. В. Половников, В. Г. Севрук, С. О. Телешун, С. І. Халимон та інші.

Мета статті – аналіз окремих засад адміністративної відповідальності за правопорушення пов'язані з корупцією у Збройних силах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією – це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції»

вимоги, заборони та обмеження, за яке законом встановлено адміністративну відповідальність [2].

Отже, суб'єктами вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією є:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією [3].

Відповідно, до таких суб'єктів-осіб, які уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування відносяться військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби.

Організаційно-методичні вказівки з питань реалізації державної антикорупційної діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України в 2022 році зазначають, що запобігання корупції є невід'ємною складовою оборонної реформи. Незважаючи на вжиті заходи, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України продовжують мати місце корупційні правопорушення. Переважна більшість з них пов'язана з нецільовим використанням коштів, розкраданням, привласненням державного майна, матеріальних і фінансових ресурсів шляхом зловживанням службовим становищем [4; 5].

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» корупцією визнається використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Отже, основними ознаками корупційних проявів є корислива спрямованість таких діянь шляхом зловживання владними повноваженнями з боку спеціальних суб'єктів (насамперед осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, а також інших осіб, наданих публічно владними повноваженнями) [6]. Вказаним законом адміністративна відповідальність передбачена лише за правопорушення, пов'язані з корупцією, тобто діяння, що не містять ознак корупції, але порушують встановлені антикорупційним законом вимоги, заборони та обмеження [6].

Так, главою 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) закріплені наступні склади адміністративних правопорушень пов'язаних з корупцією: 1) стаття 172-4. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; 2) стаття 172-5. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків; 3) стаття 172-6. Порушення вимог фінансового контролю; 4) стаття 172-7. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; 5) стаття 172-8. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень; 6) стаття 172-9. Невжиття захо-

дів щодо протидії корупції; 7) стаття 172-9-1. Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням [2; 3; 5].

На даний час на жаль немає досконалої стратегії влади з громадськістю в питаннях подолання корупції як системного явища [7, с. 74]. У зв'язку із чим, як неодноразово відзначається в науковій літературі також, одним із напрямів удосконалення будь-якої діяльності є належне унормування її правової основи [8; 9, с. 313], а також виокремлення недоліків та їх подальше усунення. Прийнятною є думка В. Г. Севрука, що спершу потрібно створити серйозне підґрунтя для наукових досліджень і запровадження іноземного досвіду у повсякденну роботу правоохоронних [10, с. 463], судових та органів ЗСУ. Відповідно, необхідно активізувати зусилля щодо узгодження та зближення національних законодавств. Адже різні правові системи адміністративного та кримінального законодавства ґрунтуються на різних принципах, унаслідок чого неоднаково оцінюють одні й ті самі злочинні діяння у сфері корупції. Такі відмінності в адміністративних та кримінальних законодавствах не сприяють розвитку співпраці між державами для подолання вказаного явища [11, с. 167].

Не дивлячись на достатньо продуману правову систему боротьби із корупцією і створену нормативно-правову базу, помилковість ретроспективного детермінізму в нашій країні полягає у надії на те, що сприйняття корупції громадянами буде негативним. Проте ментальність, історичні передумови та рівень правової культури населення не сприяє швидкому кардинальному протилежному визнанню корупції, як негативного явища для розвитку суспільства. Тому держава, встановлюючи юридичну відповідальність за корупційні правопорушення, запобігає та протидіє розвитку цього явища в нашій країні [12, с. 54–56].

У зв'язку із вище вказаним, для реалізації вище поставлених завдань у поствоєнний період органам державної влади та інституціям, що реалізують антикорупційну політику, насамперед необхідно забезпечити виконання певних заходів (деякі з них необхідно закріпити в правових нормах), а саме: завершення впровадження застосування новітніх технологій електронного урядування, спираючись на досвід розвинутих зарубіжних країн та за рахунок фінансування з фондів ЄС; мінімізацію розподільчих та дозвільних функцій; зменшення розміру державного апарату та встановлення обмежень із заробітної плати; підвищення професіоналізму посадових осіб; впровадження перевірки державних службовців на поліграфі; розробку дієвих механізмів контролю з боку громадських організацій, які користуються високою довірою громадян; публікацію на прозорій основі звітів про розподіл фінансової допомоги щодо відбудови України за галузями та регіонами, територіальними громадами [13].

Отже, застосування адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, має окремі особливості, які потрібно враховувати як у чинному адміністративно-деліктному законодавстві, так і в практиці його застосування. Створення сьогодні дієвої системи запобігання корупції, розроблення комплексних заходів протидії цьому негативному соціальному явищу, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків є одним із пріоритетних напрямків прогресивного розвитку нашого суспільства [6].

Висновок. Підсумовуючи вище викладене, слід відзначити, що ефективними впливом на корупційні діяння у Збройних силах України є морально-ідеологічний напрям та належне матеріально-технічне та фінансове забезпечення.

Отже, заходи морально-ідеологічного напрямку протидії корупції в органах державної влади повинні застосовуватися комплексно з антикорупційними заходами соціально-економічного, правового, превентивного,

карального, організаційно-управлінського характеру [14; 15, с. 191]. Розуміємо, що викладені міркування не позбавлені зауважень або ж потребують більш детального осмис-

лення, у зв'язку з чим сподіваємося на широке їх обговорення між практиками, науковцями та іншими фахівцями даної теми дослідження [16, с. 182].

ЛІТЕРАТУРА

1. Лавренова О. І. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією: навчальний посібник / О. І. Лавренова, О. П. Хамходера. Одеса, 2019. 57 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради* Української РСР. 1984. Ст. 1122.
3. Бугайчук К.Л., Адміністративна відповідальність за правопорушення пов'язані із корупцією [Текст] : практич. посіб. / К.Л. Бугайчук, О.І. Безпалова, О.В. Джафарова, В.О. Іванцов, С.О. Шатрава. Харків : Харк. нац. ун-т. внутр. справ. 2016. 100 с.
4. Організаційно-методичні вказівки з питань реалізації державної антикорупційної діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України в 2022 році від 26.11.2021 року. Міністерство оборони України : офіційний веб-сайт. 2021. URL: https://www.mil.gov.ua/content/corruption/org_metod_vkazivky_antucorup_2022.pdf
5. Грудовенко О.С. Теоретико-правові питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у збройних силах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 3. 2022. С. 61–67.
6. Гончарук С. Т. Відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : *Юридичні науки*. 2018. № 4. С. 13–17.
7. Павленко С.О. Деякі аспекти вдосконалення антикорупційного законодавства. Використання спеціальних знань під час розслідування корупційних правопорушень : матеріали круглого столу (Київ, 20 листоп. 2014). К.: Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 71–74.
8. Половников В. В., Халимон С. І. Проблеми правового регулювання оперативно-розшукової діяльності: пошук шляхів вирішення. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. Вип. 3. (Серія «*Юридичні науки*»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadrpcurn_2017_3_4
9. Павленко С.О. Основи оперативно-розшукової тактики: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 624 с.
10. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.
11. Севрук В.Г. Діяльність правоохоронних органів щодо протидії етнічній організованій злочинності: український і міжнародний досвід. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (103). С. 160–169.
12. Кузьменко Ю.В. Адміністративна відповідальність як складник механізму протидії корупції в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : *Юриспруденція*. 2019. Вип. 39. С. 54–56.
13. Боголепова, А., Ковтун, О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни та у поствоєнний період. *Літопис Волині*, (27), 2022. С. 251–256. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2022.27.41>
14. Молдован Е. С. Напрями запобігання та протидії корупції на державній службі: морально-ідеологічний аспект. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10mesmia.pdf>
15. Севрук В.Г., Павленко С.О. Протидія корупції : морально-ідеологічний аспект. Процесуальне та криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень в світлі вимог сучасного Кримінального процесуального кодексу України: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. 26 лист. 2015 року. Одеса: ОДУВС, 2015. С. 191–192.
16. Павленко С.О., Севрук В.Г. Перспективи та проблеми впровадження люстрації в Україні: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія : *Право*. 2014. Вип. 1. С. 177–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvam_u_pr_2014_1_35